

De representatie van het verleden. De Franse Revolutie in de briefroman *Desmond* van Charlotte Smith

Sarah PARDON

Abstract

In this article I want to analyse how Charlotte Smith's novel *Desmond* (1792) mediates historical distance, i.e. how the novel engages with the past and how this engagement effects a particular historical experience of the represented event. Smith's novel gives rise to an ideological tension due to its confirmation of domestic tyranny, on the one hand, and its strong political support of the ideals of the French Revolution, on the other hand. I relate this tension to the ways in which the novel constructs historical distance. Methodologically, I rely on the theoretical reflections on historical distance by the Canadian historian Mark Salber Phillips. According to Phillips, historical distance is a rhetorical effect that can be studied from the text's formal organization, its affective tone, and its ideological programme. This leads to a conceptual understanding of how a text represents a particular historical event.

Charlotte Turner Smith maakte een gewaagde stap om in 1792 een roman te publiceren waarin zij een vurig pleidooi leverde voor de idealen van de Franse Revolutie. Tijdens deze radicale jaren begon de publieke opinie van de Britten over de politiek in Frankrijk geleidelijk aan te keren: het optimisme van weleer maakte plaats voor een algemeen gevoel van teleurstelling en afkeer. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze periode gekenmerkt wordt door een sterke toename van het aantal politieke publicaties over de Franse Revolutie.¹ De bekendste daarvan is waarschijnlijk *Reflections on the Revolution of France* (1790) van Edmund Burke. Burke, een verdediger van de Amerikaanse Revolutie, neemt hier tegen de verwachtingen in een voorzichtige en waakzame houding aan ten opzichte van de Franse Revolutie. Zijn tekst veroorzaakte de zogenaamde pamflettenoorlog waaraan schrijvers zoals Mary Wollstonecraft, Thomas Paine en William Godwin deelnamen om hun overtuiging van de idealen die aan de Franse Revolutie ten grondslag lagen te propageren.² Naar aanleiding van deze controverse werd er heel wat geëxperimenteerd met nieuwe genres om deze politieke ideeën te verkondigen.³ Ook de geschiktheid van de roman om de Franse Revolutie te representeren werd ter discussie gesteld.⁴ Charlotte Smith antwoordde op de revolutionaire onrust in de vorm van een

¹ Spacks (2006) 223 en Scrivener (2004) 48.

² Scrivener (2004) 50.

³ Ibid. 44.

⁴ Zie Kelly (1976) en Grenby (2001).

briefroman. Ik wil het in deze bijdrage hebben over hoe deze tekst een historische ervaring van de Franse Revolutie oproept. Ik zal daarbij concreet aandacht schenken aan de manier waarop de formele strategieën die eigen zijn aan de briefroman worden aangewend om een verhaal te vertellen waarin een politiek programma wordt gecombineerd met een sentimentele verhaallijn.⁵

In deze roman wordt een verhaal over huiselijk geweld verweven met een duidelijk politiek protest tegen de onderdrukking van de lagere klassen. In de briefwisseling tussen het hoofdpersonage Desmond en zijn mentor Bethel lezen we dat Desmond een vurige verdediger is van de Franse idealen van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid. In diezelfde brieven komen we ook te weten dat hij verliefd is op een getrouwde vrouw die getiranniseerd wordt door haar echtgenoot. Deze vrouw verzet zich niet tegen zijn baldadigheden, maar vervult steeds weer plichtsgetrouw haar taak als echtgenote. Het is opvallend dat zij zowel door Bethel als Desmond wordt geprezen voor haar volharding en deugdzaamheid.⁶ De roman poneert zo een contrast tussen enerzijds de drang naar vrijheid en gelijkheid die we terugvinden in het pleidooi van Desmond en anderzijds de continue onderdanigheid van de geprezen heldin, Geraldine. Het is een ideologisch contrast dat heeft geleid tot verdeeldheid bij een aantal critici over hoe we de roman dienen te begrijpen. Zo betoogt Chris Jones bijvoorbeeld dat we de figuur van Geraldine en de bijhorende verhaallijn van gezinstirannie voornamelijk als een parodie moeten lezen.⁷ Hij redeneert dat Smith zich enkel indirect en via groteske overdrijving kon uitlaten over de positie van de vrouw binnen het huwelijk omdat ze zich genoodzaakt zag rekening te houden met de verwachtingen van het lezerspubliek van de sentimentele roman.⁸ Eleanor Wikborg betwijfelt echter of Charlotte Smith zo radicaal gekozen heeft voor een parodiëring van het sentimentele rollenpatroon.⁹

⁵ Deze reflectie kadert in mijn onderzoeksproject *To Distance the Near Past: The Representation of the French Revolution in English and Dutch Literary Texts (1785-1795)*. Dit project handelt over de representatie van de Franse Revolutie in Engelse en Nederlandse teksten uit het einde van de achttiende eeuw. Het corpus omvat een brede selectie aan teksten (gaande van reisromans en toneelstukken tot pamfletten en tijdschrift- en krantenartikelen) waarin eenzelfde historische (zij het vanuit het perspectief van de productie van deze teksten relatief recente) gebeurtenis wordt voorgesteld. De analyse van de verschillende teksten staat in het teken van de vraag hoe ze elk op hun manier de afstand mediëren tussen het verleden waarover de teksten gaan en het heden waarin ze zijn geschreven en/of worden gelezen, maar ook welk effect die mediëring heeft voor een hedendaags leespubliek dat in de tijd verderaf staat van het verleden dat erin aan de orde is. Dit is een FWO-project dat ik uitvoer aan de Universiteit Gent.

⁶ Smith (2001) Vol. III 259 en 301. Zie ook Wikborg (1997) 526.

⁷ Jones (1993a) 73-74 en (1993b) 163,164.

⁸ Jones stelt dat: "Smith could not offend the susceptibilities of her readers by making her heroine act as she herself had done in real life by separating from her husband, but she emphasizes the untenable rigour of the convention by presenting Geraldine's behaviour in exaggerated, even parodic, terms. Smith was well aware of a divided readership and perpetually played on ambiguities of response." Jones (1993b) 163.

⁹ Wikborg stelt dat: "There is no doubt, then, that in *Desmond* Smith indirectly problematizes the ideal of female submission. However, in my view, she is equally committed to transforming women's enforced surrender to male power into an erotic fantasy of validation. It is this commitment that clashes so strikingly with Desmond's impassioned justifications of the right to revolt against tyranny. Wikborg (1997) 526.

Wikborg besluit dat schrijfster in de roman een compromis wilde sluiten. Volgens haar koos Smith voor “the best of both worlds”: het revolutionaire gedachtegoed in combinatie met een romantische held voor haar heldin.¹⁰ Kari Lokke botst op hetzelfde ideologische contrast en stelt dat de zus van Geraldine, Fanny, eigenlijk beschouwd moet worden als de ware spreekbuis van de revolterende meningen die Smith wenste te propageren.¹¹ Antje Blank en Janet Todd spreken van Smiths poging om een idealiserend en zuiverend zelfportret uit te drukken via de figuur van Geraldine.¹² Smiths *Desmond* werpt een aantal vragen op over de representatiemogelijkheden van een historische gebeurtenis in een sentimentele roman. Hoewel deze interpretaties zich inhoudelijk van elkaar onderscheiden, benaderen ze het ideologisch contrast in deze roman voornamelijk vanuit eenzelfde methode: ze contextualiseren de roman door rekening te houden met de representatiekeuzes die Charlotte Smith toen mogelijk heeft gemaakt en eventueel ook met de manier waarop zij de receptie van haar roman door een contemporain lezerspubliek zou kunnen hebben ingeschat.

Ik wil aan deze discussie een reflectie over de notie van historische afstand toevoegen. Mijn vraag is tweevoudig: welke representatiestrategieën worden in de roman gebruikt om de Franse Revolutie ten tijde van de jaren 1790 te representeren, en op welke manier beïnvloedt het toenmalige engagement met het nabije verleden de historische ervaring die de tekst vandaag oproept. Ik doe hierbij een beroep op de theoretische en methodologische inzichten over historische afstand van de Canadese historicus Mark Salber Phillips. Phillips wijst erop dat de historische afstand tussen een gebeuren en de representatie ervan niet slechts een temporeel gegeven is dat we buiten de tekst kunnen vaststellen. Volgens Phillips omvat de notie “historische afstand” een uitgebreid scala van ervaringen van afstand en nabijheid die binnenin een tekst aan het werk zijn. Hij stelt dat de constructie van historische afstand tot stand komt door de interactie tussen vier tekstuele variabelen: de formele organisatie van een tekst, de affectieve toon die hij opwekt en zijn ideologische aantrekkingskracht die samen leiden tot de vierde variabele namelijk een conceptueel begrip van de historische afstand in een tekst.¹³ De lezer wordt, met andere woorden, betrokken in de historische gebeurtenis in een tekst door middel van zijn formele, affectieve, ideologische en conceptuele

¹⁰ Wikborg (1997) 530-1.

¹¹ Lokke stelt dat: “The reader quickly comes to question this most tiresome resignation and passivity, much preferring, as I believe was Smith’s intention, the anger and rebelliousness of Geraldine’s spirited younger sister Fanny.” Lokke (2009) 62.

¹² Zo lezen we bij Blank en Todd “[g]auging from her biography and her letters Smith rarely evinced that meek docility with which her heroine submitted to her husband’s unreasonable commands. But through Geraldine Verney she conveys an exalted picture of herself as the virtuous, dutiful wife to an undeserving dissolute husband.” Blank en Todd (2001) 29-30.

¹³ Phillips (2003a) 437-439; (2003b) 213-218; (2004) 125-133; (2006) 88-89 en (2013) iv.

dynamiek.¹⁴ Phillips' interpretatiemodel biedt een waardevolle methodologie aan voor deze bespreking van *Desmond* omdat hij met zijn model aandacht schenkt aan de representatieve effecten van een gereconstrueerde werkelijkheid uit het verleden. Het gaat hier dus niet zozeer over de relatie tussen de werkelijkheid van de Franse Revolutie en de representatie ervan, iets wat Frank Ankersmit het epistemologisch niveau van geschiedschrijving zou noemen, maar wel over de manier waarop een bepaalde representatie van de Franse Revolutie een historische ervaring oproept voor de lezer.¹⁵ Het begrijpen van het verleden gaat, met andere woorden, gepaard met het begrijpen van de manier waarop een historische gebeurtenis telkens opnieuw wordt gerepresenteerd en hoe deze representatie een bepaalde belevenis oproept voor de lezer. De roman *Desmond* van Charlotte Smith vormt een interessante casus voor deze vraagstelling omdat het een achttiende-eeuws experiment in politieke literatuur betreft. De roman werd geschreven ten tijde van een aantal grote verschuivingen binnen het literaire veld. Dankzij een aantal economische vernieuwingen bereikten romans een groter publiek.¹⁶ Bovendien bestond er nog geen consensus over de vorm van dit genre.¹⁷ Dit alles beïnvloedt de manier waarop de Franse Revolutie wordt voorgesteld in de roman.

HISTORISCHE AFSTAND IN DE ROMAN *DESMOND*

Formele afstand in brieven

Phillips verbindt het formele aspect van een tekst met het werkwoord "maken". Met dit werkwoord wil hij de formele kenmerken aanduiden die een tekst maken tot wat hij is.¹⁸ Het verhaal van *Desmond* wordt verteld in de vorm van een aantal persoonlijke briefwisselingen. De brief, zo stelt Janet Altman, kan in een roman zowel fungeren als een brug of een barrière tussen twee van elkaar afgezonderde posities.¹⁹ In de roman *Desmond* wordt er een barrière gevormd tussen twee geliefden en een brug tussen twee houdingen over de

¹⁴ Hoewel Phillips zich in zijn eigen werk voornamelijk concentreert op historiografische teksten, heeft hij er ook op gewezen dat de notie van historische afstand evenzeer bestudeerd kan worden in films, memoires en literaire teksten. Phillips (2003a) 438; (2003b) 214-215; (2004) 131-132; (2006) 86. Zie ook Pieters in Phillips (2013).

¹⁵ Ankersmit stelt dat: "Epistemology investigates the logical ties between notions such as reality, meaning, reference, and truth and in this way presents us with the matrix within which the relationship between the true statement and reality can be defined. Representation can never be reduced to this matrix since representation permits an indeterminacy in the relationship between the representation and the represented that would be utterly unthinkable within the matrix of epistemology." Ankersmit (2006) 111. Zie ook Domańska (2009) 179.

¹⁶ Benedict (2004) 4.

¹⁷ Spacks (2006) 18.

¹⁸ Phillips (2013) iv.

¹⁹ Altman (1982) 13.

revolutie. Desmond trekt naar Frankrijk om zo zijn onmogelijke liefde voor Geraldine te temperen. Altman legt uit dat het uitwisselen van vertrouwelijkheden centraal staat in de briefroman waarbij het spel tussen het winnen en verliezen van andermans vertrouwen een grote rol speelt.²⁰ Tijdens zijn reis schrijft Desmond brieven naar zijn mentor Bethel. Bethel is de enige aan wie Desmond zijn geheime liefde voor Geraldine toevertrouwt.²¹ Desmond weet dat hij zich af en toe aan een tegenwerping van Bethel kan verwachten. Zo schrijft hij aan Bethel: "Do not now give me one of your grave, cold lectures – and blame me for the inconsistency of flying from my country to conquer a passion which I still take every opportunity of cherishing."²² De brieven van Desmond worden vaak gekenmerkt door een toon van bekentenis: hij stelt zich in een onderdanige positie ten opzichte van zijn adviseur Bethel. Steeds verwacht hij "a heavy lecture for all this."²³ Wanneer ze het onderwerp van Desmonds liefdesleven aansnijden, treedt Bethel op als de wijzere van de twee. Op het vlak van de politiek worden de rollen omgedraaid. De jonge Desmond kan uiteindelijk de aarzelende en gematigde Bethel ertoe aanzetten om de voordelen van de Franse republiek in te zien. Zo geeft Bethel uiteindelijk toe: "You have obliged me very much by the sketches you have sent me of the people you have conversed with, and the scenes to which you have been witness. In answer to your remarks and narratives, I observe, (...) that a revolution in the government of France was absolutely necessary."²⁴ De brief wordt zodoende gebruikt om de afstand tussen de timide Engelsman en de Franse zin voor vernieuwing te overbruggen.²⁵ Desmond snijdt vaak onderwerpen aan zoals de weerloze positie van de armen en de nonchalante houding van de hogere klasse. Via zijn brieven herinnert Desmond zowel Bethel als de lezer eraan wat de omstandigheden waren die aanzet hebben gegeven tot de revolutie. Hij formuleert hiermee een antwoord op de vertwijfeling en de alsmaar groeiende weerstand tegen de Franse Revolutie die in de beginjaren van 1790 uiting begint te krijgen.

De briefroman is uiterst geschikt voor een romance, zo stelt Altman: de afstand tussen de correspondenten leent zich gemakkelijk tot een verhaal over scheiding en hereniging.²⁶ Wanneer we kijken naar het liefdesverhaal in

²⁰ Altman (1982) 47-8.

²¹ Smith (2001) Vol. I 67.

²² Ibid. Vol. I 109.

²³ Ibid. Vol. I 52.

²⁴ Ibid. Vol. II 178.

²⁵ Volgens Blank en Todd parodieert de vorm van *Desmond* de epistolaire stijl van Edmund Burkes *Reflections on the Revolution of France*. In Burkes publicatie overtuigt de wijzere mentor, Edmund Burke, een jonge Fransman, De Pont, van de nadelen van de Franse Revolutie. Blank en Todd wijzen er op dat: "... in Smith's novel the disciple is given ample space to defend the revolutionary cause while a sermonizing Bethel has to grapple with the fact that his epistolary remonstrances and instructions have little impact on Desmond's actions." Blank en Todd (2001) 22.

²⁶ Altman (1982) 14.

Desmond zien we dat de twee geliefden nooit een persoonlijke correspondentie met elkaar opnemen. De twee onderhouden contact op andere manieren. Zo belooft Desmond Geraldine aan het begin van zijn reis dat hij haar impulsieve broer, die op dat moment ook een reis onderneemt door Frankrijk, in de gaten zal houden. Verrassend genoeg schrijft hij geen enkele brief over dit onderwerp naar Geraldine. Nochtans valt er voldoende over te vertellen: wanneer Geraldines broer overhaast besluit om te trouwen, komt Desmond tussenbeide. Hij moet deze tussenkomst bekopen met een pistoolschot van één van de gekrenkte familieleden van de vrouw.²⁷ Desmond rept hier met geen woord over tegen Geraldine. We komen deze wending te weten dankzij het schrijven van de arts. Hij legt Geraldine uit dat Desmond geen pen kan vasthouden als gevolg van zijn verwondingen.²⁸ Maar ook wanneer Desmond opnieuw in staat is om brieven te schrijven naar Bethel, richt hij geen enkel woord tot Geraldine. Desmond zelf blijft op de hoogte van de situatie van Geraldine via de informatie die hij ontvangt van Bethel.²⁹ De brief wordt hier dus niet gebruikt om vorm te geven aan een verhaal over verleiding en afwijzing tussen twee corresponderende geliefden. Integendeel, er heerst een stilte tussen Desmond en Geraldine. Deze stilte geeft Desmond de mogelijkheid om zijn geliefde van op een afstand te bewonderen. Hierdoor krijgt Geraldine een geïdealiseerde status: haar stem kan nooit gewoontjes klinken voor Desmond. Daarnaast geeft hun stilzwijgend contact Desmond de kans om uit te blinken in de deugd van zelfontkenning. Hun afwezige briefwisseling benadrukt zodoende hun rollen in de sentimentele roman: dat van de deugdzame held en het weerloze slachtoffer.

De briefroman wordt hier dus gebruikt om twee ideologische houdingen te verenigen en de amoureuze afstand tussen twee geliefden te beklemtonen. De briefroman laat zich echter kenmerken door een gebrek aan een centrale verteller en dit brengt een aantal implicaties met zich mee inzake het beëindigen van het verhaal. Elizabeth MacArthur wijst er op dat de briefroman in feite nooit helemaal afgerond kan zijn:

(...) epistolary novels lack the central authority of a narrator to guarantee that the work's final pages do in fact constitute the end of the story, or even that the collection of letters can be considered a work, with an ending. In the absence of such a guarantee, readers may suspect that the story in fact continued, or, less naively, feel that it has not been properly closed off. The epistolary form

²⁷ Smith (2001) Vol. II 162-3.

²⁸ Ibid. Vol. II 162.

²⁹ Hieruit volgt dat Bethel niet alleen de rol vervult van vaderlijk adviseur. Hij beschikt ook over belangrijke informatie voor het verhaal. Altman wijst erop dat de passieve vertrouwenspersoon meestal ook de rol aanneemt van een informatie-distributeur. Altman (1982) 51.

makes it more difficult to provide the kind of closure that fixes the shape and meaning of a text's individual moments.³⁰

De roman *Desmond* eindigt met drie brieven die telkens geadresseerd zijn aan Bethel en die het verhaal naar een duidelijk eindpunt brengen. Desmond deelt mee dat de man van Geraldine is gestorven tijdens een gevecht aan de zijde van de aristocratie in Frankrijk en hij maakt vervolgens twee huwelijken bekend: zijn huwelijk met Geraldine en het huwelijk tussen Geraldines zus en Montfleuri, een Franse edelman die goed bevriend is met Desmond en die de Franse Revolutie steunt. In de allerlaatste brief nodigt Desmond Bethel uit om hem te bezoeken. Het verhaal komt tot een goed eind en Desmond heeft, voorlopig althans, geen reden meer om nog verder te schrijven naar Bethel. Het plotverloop neemt echter nog een onverwachte wending in de voorlaatste brief waarin Montfleuri aan Bethel onthult dat Desmond tijdens zijn reis in Frankrijk een onwettig kind heeft verwekt bij de ongelukkig getrouwde vrouw, Madame de Boisbelle. Hij vertelt dit aan Bethel op verzoek van Desmond.³¹ Tot dan toe had Desmond enkel vage aanwijzingen gegeven over het bestaan van een bepaalde gewetenskwestie. Hij gaf daarbij te kennen dat het onderwerp hem te veel pijn bezorgde om erover te kunnen spreken.³² Spacks wijst erop dat het onvermogen van sentimentele helden om zich uit te drukken soms ook gebruikt wordt als een manier om belangrijke sleutelmomenten van het plot te verzwijgen.³³ Dit is zeker ook het geval in *Desmond*. Montfleuri neemt in deze brief de rol van verteller op zich: met dit laatste stukje informatie wordt het verhaal afgerond. Hij reageert hierbij zeer begripvol op de situatie, zeker als men in acht neemt dat Madame de Boisbelle in feite zijn zus is. Hij staat erop dat Bethel moet begrijpen dat Desmond zich niets hoeft te verwijten en hij hoopt dat er geen onnodig schandaal van wordt gemaakt.³⁴ Net zoals een neutrale verteller begeleidt Montfleuri de lezer in de manier waarop hij het hoofdpersonage dient te zien.³⁵ Hij neemt hier dus het "centrale gezag" van een verteller op zich en distantieert zich zodoende van de beschreven wereld van het verhaal. Omdat een briefroman zich niet kan beroepen op het gezag

³⁰ MacArthur (1987) 3-4.

³¹ Smith (2001) Vol. III 409-410.

³² Zo vertelt Desmond aan Bethel: "Every word I write on this subject gives me inexpressible pain, and therefore, I know you will pardon my beseeching you not to renew the topic, assuring yourself, that if at any future time, I can properly take advantage of your counsel, and your friendship, there is not on earth the man to who I would so readily apply." Ibid. Vol. II 201.

³³ Spacks (2006) 148.

³⁴ Smith (2001) Vol. III 410-411.

³⁵ De keuze voor Montfleuri voor deze rol komt niet uit de lucht vallen. Montfleuri wordt van meet af aan geportretteerd als een wijzere en volwassener versie van Desmond. Desmond beschrijft hem als: "(...) a fine manly figure, with a countenance ingenuous and commanding." Smith (2001) Vol. I 91. Montfleuri is de enige wiens gezag het dichtst bij die van een verteller komt.

van een overkoepelende verteller, wordt het personage hier als het ware verplicht om afstand te nemen van de verhaalwereld waartoe hij behoort.

AFFECTIEVE EN IDEOLOGISCHE AFSTAND IN DE REPRESENTATIE VAN INDIVIDUEN EN DE SAMENLEVING

De affectieve en de ideologische dynamiek van een tekst hangt volgens Phillips samen met de manier waarop een tekst een bepaald gevoel oproept en hoe dit gevoel de lezer stimuleert tot handelen.³⁶ *Desmond* is een roman die gebruik maakt van contrasterende taal om bij de lezer een gevoel van verontwaardiging op te roepen over de maatschappij. De karikaturale portrettering van antirevolutionaire personages staat in sterk contrast met de geïdealiseerde status die de sentimentele helden verwerven doorheen het verhaal.³⁷ Deze sentimentele helden nemen de status aan van wat Pavel “beautiful souls” noemt.³⁸ Pavel merkt op dat de achttiende-eeuwse sentimentele roman wordt gekenmerkt door een introverte en geïdealiseerde vorm van moraliteit. De helden, de zogenaamde *beautiful souls*, worden gedreven door hun innerlijke perfectie:

The soul, which had long been assumed to follow norms coming from above, came to be seen as containing within itself (and being capable of deciphering) the eternal laws of moral perfection. Through a process that we might call the *interiorization of the ideal* or the *enchantment of interiority*, all human beings, even the most ordinary ones, were deemed capable of seeking inner perfection, the beautiful soul being the one who always succeeds in the search for perfection.³⁹

Deze deugdzame mensen maken dus geen deel meer uit van een goddelijke of bovennatuurlijke wereld, maar verblijven in de wereld van het alledaagse. Zoals Pavel uitlegt “(...) beautiful souls no longer felt impelled to separate themselves from their fellow human beings: their inner nobility sufficed to set them apart.”⁴⁰ De Canadese filosoof Charles Taylor verduidelijkt dat deze achttiende-eeuwse verschuiving naar het alledaagse gepaard gaat met een verschuiving van waarden: de krijgerethiek wordt vervangen door de ethiek van de burger.⁴¹ *Desmond* toont zich te allen tijde als een plichtsgetrouwe burger. Uit de brieven van anderen blijkt dat hij een natuurlijke fijngevoeligheid en

³⁶ Phillips (2013) iv.

³⁷ Zoals ook Blank en Todd vaststellen: “The question of false and truthful representation is a key issue in *Desmond* which caricatures enemies to the Revolution as almost pathologically averse to historical truth.” Blank en Todd (2001) 23.

³⁸ Ibid. 15.

³⁹ Ibid. 15.

⁴⁰ Pavel (2006) 15.

⁴¹ Taylor (2000) 213.

wellevendheid vertoont. Geraldine vertrouwt haar zus toe dat: "His was the most open, ingenuous countenance I had ever seen; and his manners, as well as all I could then know of his heart and his temper, were exactly such as that countenance indicated."⁴² Uit zijn eigen correspondentie blijkt dat Desmond oog heeft voor de verdrukten in de samenleving. Hij luistert naar hun verhalen en verdedigt hen in zijn brieven. Wanneer hij bijvoorbeeld tijdens een wandeling ziet dat een dokter een bedelende vrouw oneerbiedig behandelt en haar de schuld geeft van haar armoede, zal Desmond de tijd nemen om naar de vrouw te luisteren en zal hij haar ten slotte helpen.⁴³ Wanneer hij hoort dat de man van Geraldine het familiefortuin aan het verkwisten is, schenkt hij haar anoniem een grote som geld.⁴⁴ In een discussie over de oorsprong van armoede wijst Desmond erop dat de armen geen schuld hebben aan hun situatie.⁴⁵ Hij stelt dat de wetten ontworpen zijn om de armen arm te houden.⁴⁶ Deze voorbeelden tonen aan dat Desmond denkt, handelt en argumenteert op basis van een innerlijke morele wet. Deze innerlijke morele wet maakt van hem de perfecte burger.

We observeren de wereld van de antirevolutionairen door de ogen van moreel superieure personages zoals Desmond, Geraldine en Montfleuri. Zij gebruiken de overdreven taal van satire om de wereld van de antirevolutionairen uit te beelden.⁴⁷ Tijdens Desmonds bezoek aan de oppervlakkige familie Fairfax, alwaar hij een huwelijkskandidate hoopt aan te treffen, ontvangt de dochter hem eerst koud en afstandelijk.⁴⁸ Wanneer ze echter ontdekt dat Desmond een welgestelde vrijgezel is, verandert ze meteen haar houding en begint ze een vriendelijk gesprek.⁴⁹ Desmond merkt veel van dit soort berekend gedrag op in de familie van Fairfax. Dit brengt hem tot de vaststelling dat:

Always surrounded by admiring multitudes; or, practicing those accomplishments by which that admiration is acquired, they seem to be in danger of forgetting [sic] they have hearts – appearing to feel no preference for any person, but those who have the sanction of fashion;⁵⁰

Desmond maakt verder nog gebruik van de taal van satire in de voornoemde passage over de hooghartige dokter en de bedelares. De arts is uiteindelijk bereid om de vrouw wat geld te geven, maar niet vooraleer hij haar vernederd

⁴² Smith (2001) Vol. II 161.

⁴³ Ibid. Vol. I 85.

⁴⁴ Ibid. Vol. II 167.

⁴⁵ Ibid. Vol. II 206.

⁴⁶ Ibid. Vol. II 208.

⁴⁷ Volgens Spacks wordt de sentimentele roman niet gekenmerkt door realistische portrettingen, maar geeft hij voorrang aan strategieën van overdrijving zoals we ook terugvinden in satire. Spacks (2006) 130-131.

⁴⁸ Smith (2001) Vol. I 56.

⁴⁹ Ibid. Vol. I 56-7.

⁵⁰ Ibid. Vol. I 58.

heeft. Hierop stelt Desmond dan ook vast “[t]he Doctor having thus fulfilled two great duties of his profession, those of giving advice, and giving alms, strutted away with the worthy Mr. Sidebottom.”⁵¹ Dit zijn allemaal voorbeelden van hoe leden van een de hogere klasse en antirevolutionairen worden gekarikaturiseerd. Er wordt op die manier een afstand gecreëerd tussen de sentimentele helden en de antirevolutionairen. De sentimentele personages, die nochtans behoren tot de wereld van het alledaagse, staan tegelijkertijd boven de wereld van de antirevolutionairen: hun sterke innerlijke morele wet geeft hen het gezag, vergelijkbaar met dat van een centrale verteller, om uitspraken te doen over hun omgeving.

De roman bestaat voor een groot stuk uit politieke discussies. De politieke ideeën worden nooit gepresenteerd door middel van een verhitte briefwisseling tussen twee tegenstanders. In plaats daarvan worden de discussies opgeschreven en beoordeeld door Desmond. Dit brengt hem in de positie van een eindredacteur: hij neemt hierbij een afstandelijke positie in ten opzichte van de wereld die hij beschrijft. Desmond is eerst getuige van de argumenten en later kadert hij ze in een brief volgens zijn principes. Wanneer een jonge Engelsman tijdens een verhit debat de eigendommen van de clerus verdedigt, schrijft Desmond aan Bethel niet enkel de woorden op van de jongeman, maar grijpt hij in diezelfde brief de kans om deze man te veroordelen: “(...) that I would I could forget having heard such frivolous folly in my native language.”⁵² Desmond beschrijft vervolgens Montfleuri’s antwoord hierop: “I can forgive...the short view of an unexperienced [sic] boy just come from his college (...)”⁵³ Dit laat geen twijfel mogelijk over welke houding de lezer zich dient aan te meten. Montfleuri en Desmond distantiëren zich van de opinie van de antirevolutionaire personages. Daarnaast bevatten de brieven ook informatie over hoe men op een attente en doortastende manier moet debatteren. Deze roman kan dan ook worden gelezen als een handboek voor discussie. De reis van Desmond door Frankrijk wordt in feite voorgesteld als de beste methode om een verdediger van de Franse Revolutie te worden. Zo zegt Desmond: “(...) till I came hither, I was not sufficiently master of the subject, to be able to answer those doubts which you often raised, as to the permanency of the new system in France.”⁵⁴ Tijdens zijn verblijf in Frankrijk krijgt Desmond voldoende gelegenheid om zijn oratorische vaardigheden en zijn welgemanierdheid in een debat te ontwikkelen.

⁵¹ Smith (2001) Vol. I 83.

⁵² Ibid. Vol. I 100.

⁵³ Ibid. Vol. I 100.

⁵⁴ Ibid. Vol. I 87.

CONCEPTUELE AFSTAND: DE FRANSE REVOLUTIE

Het conceptuele aspect van een tekst houdt volgens Phillips verband met het werkwoord “begrijpen”.⁵⁵ We hebben in de roman *Desmond* te maken met het verleden uit de jaren 1790. Deze periode wordt gekenmerkt door een grote verdeeldheid over de Franse Revolutie. We bevinden ons te midden van de zogeheten revolutionaire controverse: schrijvers publiceren er op los om hun duiding te kunnen geven aan de Revolutie. Naarmate de Revolutie in Frankrijk een radicalere wending neemt, wordt ook het Britse debat verhit. De idealen worden breed uitgesmeerd in de pleidooien die worden gehouden voor de Revolutie. Tegelijkertijd duiken er steeds meer berichten op over het geweld en bloedvergieten dat zich afspeelt op Frans grondgebied. Dit leidt tot een algehele consternatie over de betekenis van de Franse Revolutie.⁵⁶ Smith probeert in haar roman *Desmond* de gewelddadige associaties met de Franse Revolutie te temperen. Moreel superieure personages zoals Desmond en Geraldine ontkennen zonder meer dat Frankrijk zich in een staat van wanorde bevindt.⁵⁷ Desmond doet al de negatieve berichtgeving over de revolutie af als kwaadaardige leugens.⁵⁸ Tijdens haar verblijf in Frankrijk vermeldt Geraldine in een brief aan haar zus dat ze niets merkt van de ellende die ze verwacht had te zien.⁵⁹ Het gewelddadige beeld van de Franse Revolutie wordt zodoende ontkend terwijl de verdeelde houding over de revolutie vorm krijgt in de contrasterende taal van sentiment en satire. We krijgen een opeenvolging van sentimentele en satirische portrettingen die dienen als voorbeelden van het onrecht in de wereld. In de brieven van Desmond vinden wij treurige beschrijvingen van mensen in armoede, zoals dat van de Franse bedelares. In de brieven van Geraldine lezen we over de machteloze positie van een vrouw in een ongelukkig huwelijk. Door deze sentimentele schetsen moet de lezer dieper inzicht krijgen in het bestaan van armoede in de wereld. De verhalen van deze mensen tonen niet enkel de vele fouten die sluimeren in het oude regime, maar gelden ook als herinnering aan de redenen waarom men ooit is begonnen te revolteren. Hannah Arendt wijst erop dat wij het concept “revolutie” vandaag associëren met een nieuw begin in de tijd.⁶⁰ Dit is een invulling die wij aan het woord revolutie hebben gegeven sinds de Amerikaanse en de Franse Revolutie

⁵⁵ Phillips (2012) iv.

⁵⁶ Jonathan Ewell stelt dat: “The various interpretive problems posed by the French Revolution sent British public debate into an entirely new phase, characterized by the way political discourses were forced to adapt to the indeterminacy of the event, and making its appearance in the debate itself as a specific nexus of reading and responding that tacitly acknowledged uncertainty and interpretative plurality, at the same time each individual author attempted to produce an authoritative reading of their own.” Ewell (2008) 90.

⁵⁷ Smith (2001) Vol. I 87-90.

⁵⁸ Ibid. Vol. I 87.

⁵⁹ Ibid. Vol. III 323.

⁶⁰ Arendt (2006) 11.

zich hebben voorgedaan.⁶¹ De Franse Revolutie wordt in *Desmond* niet voorgesteld als iets dat een nieuw begin aanwakkert. De wereld van Desmond is er een die bol staat van valse geruchten, angsten en debatten. Het is een wereld die wanhopig zoekt naar verduidelijking over de revolutie. De helden van dit verhaal zien het als hun taak om deze verduidelijking aan de lezer te verschaffen.

CONCLUSIE

De vraagstelling die ik poneerde in mijn inleiding voor de bespreking van deze roman was tweevoudig: wat is het engagement met het verleden in de roman *Desmond* en op welke manier creëert deze verhouding met het verleden bepaalde vormen van afstand en nabijheid wanneer de historische gebeurtenis van de Franse Revolutie wordt opgeroepen voor een hedendaagse lezer. Het engagement dat de roman sluit met het verleden heb ik geanalyseerd op basis van de manier waarop de formele, affectieve, ideologische en conceptuele markeerders van afstand met elkaar interageren. De briefroman vervult twee overbruggende functies: hij vormt een barrière tussen de twee geliefden en het overbrugt de Engelse gematigdheid met de Franse veranderingsdrang. Het liefdesverhaal geeft Desmond een reden om naar het buitenland te reizen. Het geeft hem de mogelijkheid om een correspondentie met Bethel te starten en zo dieper in te gaan op de politieke onderwerpen van hun tijd. Desmond en Geraldine belichamen wat Pavel “a beautiful soul” noemt. Hun sterke rechtvaardigheidsgevoel en hun innerlijke morele wet onderscheidt hen van de rest van de wereld. Dit verklaart waarom Geraldine op geen enkele andere manier kan reageren als een deugdzame en plichtsbewuste vrouw. Dit past immers bij haar geïdealiseerde status en geeft Desmond bovendien de kans om uit te blinken in zijn rol als redder. Door hun fijngevoeligheid worden deze moreel superieure personages vaak het slachtoffer van hun verlangens en hun onvermogen om ze uit te drukken. Ze zijn voortdurend bezig met het bedwingen van hun innerlijke drijfveren. Het zijn evengoed deze personages die de autoriteit op zich nemen om uitspraken te doen over de wereld waarin zij leven. Zij voorzien het verhaal van sociale commentaar. Ze nodigen de lezer uit om verontwaardigd te zijn over de sociale onderdrukking die heerst in de maatschappij. Deze verontwaardiging wordt gestimuleerd door de lezer afwisselend te confronteren met sentimentele schetsen van verstotelingen, karikaturale portrettering van antirevolutionairen en goed geformuleerde argumenten. Desmond vervult hierbij de functie van verteller en eindredacteur: hij begeleidt de lezer naar de juiste inzichten en “redigeert” de opinies van anderen in zijn brie-

⁶¹ Arendt (2008) 19.

ven. Montfleuri helpt hieraan mee door de argumenten van Desmond verder uit te bouwen. Voorts fungeert Montfleuri ook als een verteller bij de voltooiing van het verhaal.

Als verteller nemen zij de kritische houding aan van iemand die vanop een afstand een oordeel velt over het reilen en zeilen van de beschreven wereld. Tegelijkertijd zijn zij verplicht om binnen deze wereld echter ook het rollenpatroon van de sentimentele held en heldin te bevestigen. Het is precies op dit niveauverschil dat het conflict tussen de politieke ideeën over vrijheid en de sentimentele verhaallijn van de onderdanige en lijdende heldin zich afspeelt: de helden bewegen zich zowel boven de wereld van het verhaal, een positie die zij benutten om op ideologisch vlak commentaar te geven, als binnen deze wereld van het verhaal, waarin zij op affectief vlak het plotverloop volgen van een sentimentele roman. We kunnen ons dan afvragen of de politieke ideeën en de ridiculiserende commentaar geloofwaardiger zouden zijn geweest als zij afkomstig waren van een verteller. De briefroman laat zich echter niet organiseren door zo een vertellende instantie waardoor de sentimentele personages zich genoodzaakt zien de stem en het gezag van een verteller op zich te nemen. Het is in deze hoedanigheid dat zij de autoriteit op zich nemen om te reageren op de instroom van berichtgevingen over het geweld en de radicalisering van de Franse Revolutie. De representatie van de Franse Revolutie die de helden in *Desmond* oproepen is er één waarbij het geweld van de beginjaren van 1790 wordt ontkend. Dit strookt niet met wat wij vandaag associëren met de nasleep van de Franse Revolutie. De hedendaagse lezer, die vertrouwd is met het verdere verloop van de Franse Revolutie, kan niet anders dan concluderen dat de voorstelling van de revolutie als een volledig geweldloze gebeurtenis gemotiveerd is vanuit een drang om op een abstract niveau van argumentatie de idealen van de Franse Revolutie te verdedigen. Smith actualiseert zodoende het zenuwachtige klimaat van de debatten die kort na de revolutie plaatsvonden. Haar roman *Desmond* brengt ons niet dichterbij de ervaringswereld van de sentimentele hoofdpersonages, die al bij al te veel worstelen met de mate van gezag die ze toebedeeld krijgen, maar brengt ons nauwer in contact met de nood die men toen moet ervaren hebben voor een verduidelijking van de betekenis van deze politieke omwenteling.

BIBLIOGRAFIE

- Altman, Janet Gurkin. *Epistolarity: Approaches to a Form*. Columbia: Ohio State University Press, 1982.
- Ankersmit, Frank. "The Three Levels of Sinnbildung in Historical Writing." *Meaning and Representation in History*. Red. Jörn Rüsen. New York: Berghahn Books, 2006. 108-123.

- Arendt, Hannah. *On Revolution*. New York: Penguin Books, 2006.
- Benedict, Barbara M. "Readers, Writers, Reviewers, and the Professionalization of Literature." *The Cambridge Companion to English Literature, 1740 to 1830*. Eds. Thomas Keymer en Jon Mee. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 3-23.
- Conway, Allison. "Nationalism, Revolution, and the Female Body: Charlotte Smith's Desmond." *Women's Studies* 24 (1995): 395-409.
- Domanska, Ewa. "Frank Ankersmit: From Narrative to Experience." *Rethinking History* 13 (2009): 175-195.
- Ewell, Jonathan. *Literary Politics: British Literature and Public Debate: 1760-1820*. Madison: ProQuest, 2008.
- Grenby, Matthew Orville. *The Anti-Jacobin Novel: British Conservatism and the French Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Jones, Chris. "Radical Sensibility in the 1790s." *Reflections of Revolution: Images of Romanticism*. Ed. Kelvin Everest en Alison Yarrington. London: Routledge, 1993a. 68-82.
- . *Radical Sensibility: Literature and Ideas in the 1790s*. Londen: Routledge, 1993b.
- Kelly, Gary. *The English Jacobin Novel 1780-1805*. Oxford: Oxford University Press, 1976.
- Lokke, Kari. "Charlotte Smith's Desmond: The Historical Novel as Social Protest." *Women's Writing* 16.1 (2009): 60-77.
- MacArthur, Elizabeth. "Devious Narratives: Refusal of Closure in Two Eighteenth-Century Epistolary Novels." *American Society for Eighteenth Century Studies* 21 (1987): 1-20.
- Pavel, Thomas. "The Novel in Search of Itself: A Historical Morphology." *The Novel: History, Geography, and Culture*. Ed. Franco Moretti. 2 vols. Princeton: Princeton university press, 2006. 3-31.
- Phillips, Mark Salber. "Relocating Inwardness: Historical Distance and the Transition from Enlightenment to Romantic historiography." *Publications of the Modern Languages Association* 118 (2003a): 436-49.
- . "Histories, Micro- and Literary: Problems of Genre and Distance." *New Literary History* 34 (2003b): 211-29.
- . "Distance and Historical Representation." *History Workshop Journal* 57 (2004): 123-41.
- . "History, Memory, and Historical Distance." *Theorizing Historical Consciousness*. Ed. Peter Carr Seixas. Toronto: University of Toronto Press, 2006. 86-102.
- , red. *'To Bring the Distant Near': Historical Distance in the Shaping of the Past*. Princeton: Yale University Press, 2013, (ter perse).
- Pieters, Jürgen. "The Travels of Fiction: Literature, Distance and the Representation of the Past." *'To Bring the Distant Near': Historical Distance in the Shaping of the Past*. Ed. Mark Salber Phillips. Princeton: Yale University Press, 2013, (ter perse).
- Scrivener, Michael. "Literature and Politics." *The Cambridge Companion to English Literature, 1740 to 1830*. Eds. Thomas Keymer and Jon Mee. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 43-60.

- Smith, Charlotte Turner. *Desmond: A Novel in Three Volumes*. Reds. Antje Blank en Janet Todd. Toronto: Broadview Press, 2001.
- Spacks, Patricia Ann Meyer. *Novel Beginnings: Experiments in Eighteenth-Century English fiction*. New Haven: Yale University Press, 2006.
- Taylor, Charles. *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Wikborg, Eleanor. "Political Discourse versus Sentimental Romance: Ideology and Genre in Charlotte Smith's *Desmond* (1792)." *English Studies* 78.6 (1997): 522-531.